

Civilutskottets yttrande 2023/24:CU2y

Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet har gett civilutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2023/24:30 Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv och följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Civilutskottet begränsar sitt yttrande över propositionen och följdmotioner till frågor om underhåll och förslaget i följdmotion 2023/24:2773 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkande 1. Civilutskottet delar regeringens bedömning att det inte finns något behov av ett förtydligande i vattentjänstlagen om huvudmannens underhållsansvar och föreslår att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker motionsyrkandet.

Civilutskottet har överlämnat två motionsyrkanden från den allmänna motionstiden till miljö- och jordbruksutskottet som med fördel kan behandlas tillsammans med propositionen. Civilutskottet föreslår att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker även dessa yrkanden.

I yttrandet finns en avvikande mening (MP).

Utskottets överväganden

Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv

Bakgrund

Vattentjänstlagen

Bestämmelserna i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Begreppet vattentjänster omfattar både vattenförsörjning och avlopp (va), och med vattenförsörjning avses tillhandahållande av vatten som är lämpligt för normal hushållsanvändning. Vattentjänstlagen reglerar kommunernas skyldigheter och rättsförhållandet mellan huvudmannen för en allmän va-anläggning, dvs. den som äger anläggningen, och ägarna till anslutna fastigheter.

Vattentjänstlagen rör framför allt allmänna va-anläggningar, dvs. sådana anläggningar som en kommun har ett rättsligt bestämmande över och som används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt den lagen.

En allmän va-anläggning ska enligt 10 § vattentjänstlagen ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser.

Enligt 6 § vattentjänstlagen har kommunen ansvaret för att den allmänna va-anläggningen fyller sin uppgift så länge behovet finns kvar. I detta ligger, förutom ansvaret att se till att det finns en fungerande va-anläggning, ett krav på löpande underhåll. Underhållsskyldigheten gäller så länge som den allmänna va-anläggningen behövs (se prop. 2005/06:78 s. 65).

Enligt 13 § vattentjänstlagen ska huvudmannen för den allmänna va-anläggningen ordna ledningar och andra anordningar för vattenförsörjning, anordningar för bortledning av vatten och de anordningar som i övrigt behövs för att va-anläggningen ska kunna fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet.

Sedan den 1 januari 2023 ska varje kommun enligt 6 a § vattentjänstlagen ha en aktuell vattentjänstplan som beslutas av kommunfullmäktige. Vattentjänstplanen ska enligt 6 b § vattentjänstlagen innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska även innehålla en bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Bestämmelsen om att varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan ska tillämpas för första gången efter den 31 december 2023. Det innebär att kommunerna under 2023 ska ta fram, samråda om och besluta en vattentjänst-

plan, så att kravet kan uppfyllas för tid efter den 31 december 2023. På motsvarande sätt bör den kommun som har en äldre vattentjänstplan ha säkerställt att planen uppfyller lagens krav efter den 31 december 2023, t.ex. att planen har varit föremål för samråd och granskning och antagits av kommunfullmäktige (se prop. 2021/22:208 s. 55).

Va-beredskapsutredningen

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över regelverk och ansvarsfördelning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster. Syftet är att stärka förmågan att leverera vattentjänster vid händelse av kris, höjd beredskap och då ytterst krig samt utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2024. Enligt kommittédirektiven (dir. 2022:127) ska utredaren bl.a.

- analysera omfattningen av kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser och vid behov föreslå åtgärder som säkerställer att sådana analyser omfattar förmågan att kontinuerligt leverera vattentjänster
- klarlägga behovet av planerings- och förberedelseåtgärder och vid behov föreslå krav på att genomföra sådana åtgärder, inklusive krav på lagring av kritiska varor, som va-huvudmännen eller den som annars ansvarar för driften av va-anläggningen ska uppfylla i syfte att upprätthålla kontinuitet i leveransen av vattentjänster
- klarlägga behovet av krav på förmågan att kontinuerligt kunna leverera vattentjänster som va-huvudmännen eller den som annars ansvarar för driften av va-anläggningen ska kunna uppfylla oavsett om det råder kris, höjd beredskap och då ytterst krig eller andra yttre faktorer som påverkar förutsättningarna att leverera vattentjänster samt vid behov föreslå sådana krav
- klarlägga behovet av förändringar i ansvarsfördelningen mellan staten och va-huvudmännen eller den som ansvarar för driften av va-anläggningen, och om centrala myndigheter som en följd av detta bör få nya uppgifter och befogenheter för att möjliggöra en kontinuerlig leverans av vattentjänster under förändrade förutsättningar
- lämna förslag till nödvändiga författningsändringar.

Propositionen

I den utredning som ligger till grund för propositionen föreslogs att huvudmannens underhållsansvar ska förtydligas i 13 § vattentjänstlagen.¹ I propositionen gör regeringen bedömningen att det inte bör införas ett förtydligande i vattentjänstlagen om huvudmannens underhållsansvar (se prop. s. 81 f.).

---

¹ Se betänkandet En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet (SOU 2021:81 s. 301 f.).

Motionerna

Emma Nohrén m.fl. (MP) föreslår i kommittémotion 2023/24:2773 yrkande 1 ett tillkännagivande om lagkrav på kommunerna att inrikta förnysetakt och utbyggnad av va-nätet för att säkerställa kvaliteten på dricksvatten och avloppsrening. Till skillnad från regeringen anser motionärerna att det behövs ett förtydligande om huvudmannens underhållsansvar i vattentjänstlagen. De anför bl.a. att en stor del av va-systemen är anlagda på 1950- och 60-talen och att det nu finns ett stort och brådskande behov av underhåll och förbättringar. Motionärerna pekar vidare bl.a. på att allt fler människor behöver försörjas med vatten och avlopp i takt med att många städer växer. Till detta kommer behovet av klimatanpassning av va-systemen och en ökad kemikaliebelastning. Enligt motionärerna har nödvändiga upprustningsåtgärder skjutits på framtiden under lång tid, vilket har lett till en s.k. investeringsskuld. Detta kan gå ut över såväl nuvarande som kommande generationer genom t.ex. en otillräcklig dricksvattenförsörjning.

Ett motsvarande förslag har väckts under den allmänna motionstiden i kommittémotion 2023/24:1521 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 2. I yrkande 3 i samma motion föreslås ett tillkännagivande om vilka krav som ska finnas på va-huvudmannens servicenivå.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottet begränsar sitt yttrande över propositionen och följdmotionerna till frågor om underhåll och förslaget i följdmotion 2023/24:2773 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkande 1.

Som utskottet redogjort för ovan har kommunen, enligt 6 § vattentjänstlagen, ansvaret för att en allmän va-anläggning fyller sin uppgift så länge behovet finns kvar. I detta ligger, förutom ansvaret att se till att det finns en fungerande va-anläggning, ett krav på löpande underhåll. Underhållsskyldigheten gäller så länge som den allmänna va-anläggningen behövs. Civilutskottet delar därför regeringens bedömning att det inte finns något behov av ett förtydligande i vattentjänstlagen om huvudmannens underhållsansvar.

Till detta kommer att det nyligen har införts en skyldighet för kommunerna att ta fram vattentjänstplaner, och denna bestämmelse ska tillämpas första gången för tid efter den 31 december 2023. Dessa planer ska inte bara innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, utan de ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Som framgår ovan pågår dessutom en översyn av regelverk och ansvarsfördelning för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster. Civilutskottet anser inte att resultatet av utredningen bör föregripas genom ett initiativ från riksdagens sida.

Sammanfattningsvis ser civilutskottet inte skäl för ett tillkännagivande om förändringar i vattentjänstlagstiftningen, och civilutskottet anser således att

miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka motion 2023/24:2773 (MP) yrkande 1. Motsvarande förslag har under den allmänna motionstiden väckts i motion 2023/24:1521 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 2 och 3. Dessa yrkanden har civilutskottet överlämnat till miljö- och jordbruksutskottet eftersom de med fördel kan behandlas tillsammans med propositionen. Under förutsättning att miljö- och jordbruksutskottet tar emot yrkandena föreslår civilutskottet att även dessa avstyrks.

Stockholm den 14 december 2023

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilander (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Roger Hedlund (SD), Laila Naraghi (S), Lars Beckman (M), Martin Westmont (SD), Anna-Belle Strömberg (S), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Katarina Luhr (MP), Markus Kallifatides (S), Jennie Wernäng (M) och Juno Blom (L).

Avvikande mening

Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv (MP)

Katarina Luhr (MP) anför:

Ett välfungerande va-system för dricksvatten och avloppsrening lägger grunden för ett fungerande och hälsosamt samhälle. En stor del av Sveriges va-system anlades dock på 1950- och 60-talen, och det finns nu ett stort och brådskande behov av att förnya, underhålla och förbättra systemen. I takt med att många städer växer behöver dessutom allt fler människor försörjas med vatten och avlopp.

Enligt branschorganisationen Svenskt Vatten ligger den årliga investerings-takten för Sveriges va-infrastruktur endast på omkring 20 miljarder kronor trots att det årliga investeringsbehovet uppgår till 31 miljarder kronor. Att nödvändiga investeringar dröjer beror på flera olika faktorer. Kommunerna, som har det huvudsakliga ansvaret, har kommit olika långt i arbetet med sin va-infrastruktur. Om kommunerna med dagens takt ska hinna byta ut hela ledningssystemet skulle det dock inte vara klart förrän om i genomsnitt 200 år.

Att skjuta upp underhållet av vatten- och avloppsledningsnät blir dyrt ekonomiskt och kan dessutom få mycket allvarliga konsekvenser för miljön och människors hälsa. Det finns flera exempel där brist på tillräcklig rening har lett till sjukdomsfall både när det gäller dricksvatten och efter utsläpp av avloppsvatten. Underdimensionerade rör kan vidare leda till översvämningar vid skyfall, och återkommande läckor kan leda till avbrott i vattenförsörjningen. Det finns ett ökande behov av att anpassa va-nätet till ett förändrat klimat med allt större risk för översvämningar.

Det står således klart att kommunerna behöver tydligare ramar. Till skillnad från regeringen anser jag därför att huvudmannens underhållsansvar bör förtydligas i vattentjänstlagen. Det bör vidare framgå av lagen att det är kommunens ansvar att besluta om en inriktning för förnyelsetakten och utbyggnaden av va-nätet som inte på sikt äventyrar vattenkvaliteten och som inte heller bygger upp en stor skuld för framtiden. Man behöver också i lagen specificera vilka krav som ska ställas på en kommunal va-huvudman och vilken servicenivå som ska krävas. De närmare ramarna för dessa lagkrav i vattentjänstlagen behöver utredas vidare med inriktningen att åstadkomma en tydlig lagstiftning som säkerställer långsiktigt hållbara och moderna va-system i enlighet med det jag anför. Det är en uppgift för regeringen att tillsätta en sådan utredning, och jag anser därför att miljö- och jordbruksutskottet ska föreslå riksdagen att göra ett tillkännagivande till regeringen om det. Därmed anser jag att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motionerna 2023/24:2773 (MP) yrkande 1 och 2023/24:1521 (MP) yrkandena 2 och 3.